

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

Η πραγμάτευση της ιστορίας και του πολιτισμού των Αντών, ενός λαού που αναδείχθηκε και χάθηκε ταυτόχρονα στη δίνη των μεταβολών της ύστερης Αρχαιότητας και του πρώιμου Μεσαίωνα, σχετίζεται άμεσα με τα ερευνητικά μου ενδιαφέροντα για τις συνθήκες που επικρατούσαν στον βαρβαρικό κόσμο κατά τη μεγάλη μετανάστευση των λαών. Το ειδικότερο ενδιαφέρον για τους Άντες δεν είναι συγκυριακό, καθώς η χώρα όπου κυρίως έζησαν, η σημερινή Ουκρανία, βρίσκεται εν μέσω αναταραχών. Το μεγάλο κίνητρο της προσπάθειας είναι το γεγονός ότι η ιδιαίτερη ιστορική παρουσία και ο υλικός πολιτισμός των Αντών παραγνωρίζονται συχνά μέσα στη γενικότερη θεώρηση της ιστορίας των πρώιμων Σλάβων, όπου τον σημαντικότερο ρόλο διαδραμάτισαν οι αναφερόμενοι στις πηγές ως *Σκλαβηνοί*.

Η παρούσα μονογραφία, στηριζόμενη στα πλέον πρόσφατα πορίσματα της έρευνας τόσο στον δυτικό κόσμο όσο και της Ανατολικής Ευρώπης, δεν αποσκοπεί στο να κάνει ευρύτερα γνωστό έναν πρώιμο σλαβικό λαό παραθέτοντας μόνο κοινότυπες μαρτυρίες για τα χαρακτηριστικά του ή μία απλή καταγραφή των σχετικών ευρημάτων. Αντίθετα, φιλοδοξεί να αναδείξει ποικίλες πτυχές της ιστορίας και του πολιτισμού των Αντών και να δια φωτίσει ακόμη περισσότερο μία σειρά ζητημάτων, τα οποία έχουν καίρια σημασία για την κατανόηση του ιστορικού πλαισίου και των σχέσεων που ανέπτυξαν οι Άντες με τον περίγυρό τους. Τέτοια ζητήματα είναι η σύνδεσή τους (όπως και γενικότερα των πρώιμων Σλάβων) με τον αρχαίο λαό των Venethi, οι ποικίλες ανακατατάξεις στον αντικό χώρο εγκατάστασης και οι ιδιομορφίες της εσωτερικής τους οργάνωσης, λαμβάνοντας υπόψη τα πορίσματα και άλλων επιστημών, όπως της Αρχαιολογίας και της Εθνολογίας. Ακόμη, εξετάζονται οι σχέσεις των Αντών με το Βυζάντιο, με έμφαση στην προστασία και αναδιοργάνωση του συνόρου στον Κάτω Δούναβη την εποχή του Ιουστινιανού,

και επιχειρείται διεξοδική προσέγγιση στη σημασία του τίτλου *Ἀντικός* που έφεραν οι βυζαντινοί αυτοκράτορες από το 533 έως το 612. Ζητήματα που τίγονται επίσης είναι η παρουσία των Αντών στον βυζαντινό στρατό, με κύριο σημείο αναφοράς τον στρατηγό Χιλβούδιο, ενώ για την εκτίμηση του εύρους των πρώιμων σλαβικών εγκαταστάσεων επιχειρείται μία νέα προσέγγιση στις οδηγίες που παρέχει το *Στρατηγικόν* του Μαυρικού για τις τακτικές κινήσεις εναντίον των πρώιμων Σλάβων. Τέλος, στο πολιτισμικό σκέλος, πέρα από τη συνολική πραγμάτευση του πολιτισμού Πένκοβκα και των επιδράσεων σε αυτόν, αναδεικνύονται οι πολιτισμικές επαφές των Αντών με το Βυζάντιο και παρατίθενται τα ερευνητικά δεδομένα σχετικά με τις λεγόμενες «αντικές αρχαιότητες», οι οποίες αφορούν και στον ελλαδικό χώρο. Σημειώνεται ακόμη για τον αναγνώστη ότι κατά τη μεταγραφή των ρωσικών και ουκρανικών κύριων ονομάτων και τοπωνυμίων από το κυριλλικό στο λατινικό αλφάβητο χρησιμοποιήθηκε το λεγόμενο σύστημα του Κογκρέσου. Σε περιπτώσεις που ένας μελετητής απαντούσε τόσο στη ρωσική όσο και στην ουκρανική εκδοχή του ονόματός του, επήλθε ομοιογένεια. Τα τοπωνύμια άλλων χωρών αποδίδονται στην τοπική γλώσσα ενώ στον ουκρανικό χώρο πολλά αναφέρονται τόσο στη ρωσική (παλαιότερα και σοβιετική) όσο και στην ουκρανική τους εκδοχή, ανάλογα με τη βιβλιογραφία.

Για την ολοκλήρωση της παρούσας μελέτης οφείλω να ευχαριστήσω μία σειρά συναδέλφων οι οποίοι συνέβαλαν στην ευόδωση του εγχειρήματος. Οι ευχαριστίες μου απευθύνονται καταρχήν στον Διευθυντή του Ινστιτούτου Ιστορικών Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών, καθηγητή Ταξίαρχη Κόλια καθώς και στον Ομότιμο Διευθυντή Ερευνών του ΙΙΕ/ΕΙΕ Τηλέμαχο Λουγγή για την ενθάρρυνση της προσπάθειάς μου και το ενδιαφέρον τους να καρποφορήσουν στη χώρα μας μελέτες σε πεδία σχεδόν άγνωστα ή παραμελημένα για ποικίλους λόγους. Ευχαριστίες οφείλω επίσης στον Διευθυντή του Ινστιτούτου για την έγκριση ερευνητικής άδειας ώστε να συλλέξω υλικό από βιβλιοθήκες στη Γερμανία. Για τον ίδιο λόγο οφείλω ευχαριστίες και στον τέως Διευθυντή του ΙΙΕ/ΕΙΕ Κρίτωνα Χρυσοχοΐδη, ο οποίος ενέκρινε εξάμηνη ερευνητική άδεια (Κρακοβία, Πολωνική Ακαδημία των Επιστημών), όπου, εκτός από την ανάπτυξη της έρευνάς μου γύρω από τους νομαδικούς λαούς, είχα την ευκαιρία να εργαστώ και για το ζήτημα της μονογραφίας. Θερμές ευχαριστίες αποδίδω επίσης στον συνάδελφο Ζήση Μελισσάκη για

τις πολύτιμες φιλολογικές παρατηρήσεις ως προς το κείμενο και στον Αλέξανδρο Ναυπλιώτη για τις πληροφορίες και τα διαδικαστικά γύρω από την ηλεκτρονική έκδοση ενός βιβλίου, όπως και για τη διαρκή υποστήριξη του εγχειρήματος. Ουσιαστικό συντονιστικό ρόλο σε αυτό είχε η Βικτωρία Τσουκαλά.

Για την υλοποίηση της έρευνας στο εξωτερικό, ευχαριστώ εκ βαθέων τους Πολωνούς καθηγητές Maciej Salamon και Marcin Wołoszyn, οι οποίοι στάθηκαν δίπλα μου σε οτιδήποτε χρειαζόμουν για να φέρω εις πέρας την εργασία μου. Η παραμονή μου στη Λειψία τον Ιούλιο του 2013 υποστηρίχθηκε από τη Γερμανική Υπηρεσία Ακαδημαϊκών Ανταλλαγών/DAAD, προς την οποία, όπως και στους συναδέλφους Matthias Hardt και Kristian Lübke, απευθύνω θερμές ευχαριστίες. Ιδιαίτερα εποικοδομητική ως προς τη συγκέντρωση νέων δημοσιεύσεων ήταν και η συμβολή των συναδέλφων στο Ινστιτούτο Αρχαιολογίας της Ουκρανικής Ακαδημίας των Επιστημών στο Κίεβο Anton Panikars'kyi και Yaroslav Volodarets' -Urbanovych, τους οποίους ευχαριστώ επίσης. Για τη βελτίωση του Τέταρτου Κεφάλαιου, πολύ σημαντική ήταν η βοήθεια της αρχαιολόγου Μαρίνας Παπαδημητρίου και της συναδέλφου Σοφίας Ζουμπάκη, ενώ η συνάδελφος Αντιγόνη Ζουρνατζή βοήθησε σε ζητήματα που άπτονται της ηροδότειας ιστοριογραφίας. Η αρχαιολόγος Pavla Drapelona επίσης συνέβαλε στο να αποφύγω σφάλματα στη χρήση της ρωσικής βιβλιογραφίας για τον πολιτισμό Πένκοβκα. Την αγγλική περίληψη της μονογραφίας επιμελήθηκε η Alicia Simpson, την απόδοση της ρωσικής βιβλιογραφίας με λατινικούς χαρακτήρες η Yelena Sartori και της ουκρανικής η Svitlana Hey. Εκφράζω τις ευχαριστίες μου στις συναδέλφους καθώς και σε αρκετά μέλη του διοικητικού προσωπικού του ΙΙΕ που διεκπεραίωσαν ποικίλες εργασίες. Τέλος, θα ήθελα να απευθύνω για πολλοστή φορά ευγνωμοσύνη στους γονείς μου οι οποίοι εξακολουθούν να μου συμπαραστέκονται ηθικά στα εντελώς άγνωστα για εκείνους μονοπάτια της έρευνας.

Γιώργος Καρδαράς

